

Mobilitatea forței de muncă în cadrul UE: impactul migrației inverse

Rezumat

Introducere

Există un interes crescând față de migrația inversă a lucrătorilor mobili din statele membre ale UE din Europa Centrală și de Est (ECE), deoarece una dintre consecințele recente crize economice și financiare ar putea fi o accelerare a repatrierii acestor lucrători din țările UE15 în țările lor de origine. Acest studiu cercetează măsura în care s-a produs acest lucru prin generarea de noi dovezi empirice, nu numai printr-o analiză a datelor statistice și a literaturii de specialitate existente, ci și prin interviuri cu repatriații, responsabilii politici și experții în migrație. Cele patru țări ECE analizate au fost Ungaria, Letonia, Polonia și România, datorită experiențelor lor diferite în ceea ce privește atât migrația către alte țări, cât și migrația inversă. Studiile de caz au furnizat date calitative consistente cu privire la motivațiile de întoarcere ale repatriaților, precum și la circumstanțele din țările lor de origine care încurajează sau, dimpotrivă, descurajează migrația inversă. Materialele interviurilor au furnizat, de asemenea, noi perspective asupra consecințelor pe piața muncii ale mobilității pentru repatriați, precum și asupra politicilor existente care urmăresc să ajute repatriații să se reintegreze pe piața muncii.

Contextul politicilor

Libera circulație a persoanelor este unul din principalii factori ai unei creșteri inteligente și sustenabile, astfel cum evidențiază strategia Europa 2020 și inițiativele sale emblematice, „O agendă pentru noi competențe și noi locuri de muncă” și „Tineretul în mișcare”. Potrivit celei dintâi, „potențialul mobilității intra-UE ... nu este utilizat pe deplin și este insuficient dedicat satisfacerii necesităților pieței forței de muncă, în pofida contribuției substanțiale a migranților la ocuparea forței de muncă și la creșterea economică”. După valurile de extindere a UE din 2004 și 2007, fluxurile de migranți din UE8+2 în UE15 au crescut substanțial, ceea ce a contribuit la o mai bună repartizare a forței de muncă pe teritoriul UE. Migrația poate avea

însă unele consecințe negative pentru migranți (dacă acceptă locuri de muncă de calitate inferioară, iar capitalul lor uman este utilizat sub capacități) și pentru țările de origine (dacă își pierd forța de muncă, în special lucrători înalt calificați).

Atât responsabilii politici naționali, cât și cei de la nivelul UE trebuie să facă față cererii de acțiuni politice care să ajute la combaterea problemelor ce fac în prezent dificil pentru migranții și repatriații din ECE să profite la maxim de capitalul lor uman și de șansele oferite de libera circulație a forței de muncă în UE. Pentru a face față acestor provocări, este necesară o mai bună înțelegere a proceselor în curs vizând migrația inversă.

Principalele constatări

- **Nu a avut loc o repatriere în masă în timpul crizei economice.** În schimb, numeroși emigranți au optat pentru o strategie bazată pe expectativă rămânând în țările-gazdă sau migrând mai departe, spre alte țări de destinație.
- **Impactul crizei economice asupra migrației inverse a fost într-o oarecare măsură diferit în cele patru țări selectate.** În Polonia și România, impactul cel mai vizibil a fost „înghețarea” emigrării, o creștere a ratei de repatriere, care probabil s-ar fi produs oricum mai târziu, și o creștere a circularității (situația în care migranții se întorc în țara-gazdă în mod repetat pe perioade scurte de timp), urmată de o altă creștere a emigrării. În Letonia, recesiunea globală a dus la creșterea emigrării și la diminuarea migrației inverse, care se accelerase în 2006 și 2007, când s-a înregistrat o creștere economică rapidă și creșteri salariale substanțiale în numeroase sectoare. În același timp, impactul asupra Ungariei a fost minor, întrucât nivelul de migrație a forței de muncă din

Ungaria, precum și cel al migrației inverse a fost scăzut în comparație cu celelalte trei țări.

- **Criza economică a accelerat, în principal, repatrierile anticipate.** Din cauza crizei economice, o parte din repatrierile anticipate s-au produs mai devreme decât intenționaseră emigranții, ca urmare a condițiilor economice din ce în ce mai rele. Situația economică s-a adăugat motivelor personale sau familiale atunci când s-a avut în vedere întoarcerea.
- **Cei mai mulți repatriați s-au întors din motive familiale sau deoarece își realizaseră obiectivele de emigrare.** Motivele familiale s-au încadrat, de regulă, în două categorii: întoarcerea cu scopul de a se alătura familiei din țara de origine sau întoarcerea împreună cu familia în țara de origine ca urmare a ocupării unui nou loc de muncă de către partener sau a trecerii unui copil la un alt ciclu de învățământ. Îndeplinirea planurilor sau, invers, dezamăgirea cauzată de experiența reală a migrației s-a numărat, de asemenea, printre cele mai importante motive.
- **Acasă, repatriații au căutat șanse mai bune de a se dezvolta pe plan profesional.** Angajați competenți, dar nu înalt calificați, aflați în situații de „irosire a inteligenței” în străinătate, s-au întors în țările de origine și pentru a reveni la profesia lor. Totuși, aceștia au întâmpinat probabil dificultăți în reintegrarea cu succes pe piața muncii din țara de origine din cauza decalajelor în ceea ce privește dezvoltarea lor profesională. Acesta a fost îndeosebi cazul tinerilor fără experiență de muncă relevantă pentru calificarea lor.
- **Experiența de mobilitate a repatriaților înalt calificați a fost apreciată pe piața muncii din țările de origine, atitudinea față de lucrătorii mobili cu grad scăzut de calificare fiind însă, de obicei, diferită.** Repatriații s-au aflat într-o poziție mai bună dacă experiența de muncă internațională era importantă pentru angajator. Situația a fost, de obicei, diferită în cazul locurilor de muncă de joasă calificare, unde lucrătorii au întâmpinat dificultăți în utilizarea noilor competențe.
- **Cele patru țări din ECE analizate au pus în aplicare diferite inițiative de politică vizând repatriații și în diferite grade.** În Letonia și Polonia, au fost dezvoltate astfel de inițiative ca urmare a exodului masiv de persoane și al deficitului ulterior de pe piața muncii. În România,

au fost create inițiative din cauza presiunilor venite din partea autorităților din țările de destinație vizând controlul fluxului de emigranți. Cu toate acestea, factorii politici au părut să aibă o importanță neglijabilă pentru repatriați datorită scepticismului general al acestora față de aceste politici și a vizibilității limitate a inițiativelor de politică în rândul grupului vizat.

Indicii pentru elaborarea politicilor

Recomandările de politică de mai jos sugerează acțiuni care să ajute la combaterea problemelor ce fac în prezent dificil pentru migrații și repatriații din ECE să profite la maxim de capitalul lor uman și de șansele oferite de libera circulație a forței de muncă în UE.

- **Oferirea de asistență repatriaților care au ocupat locuri de muncă subcalificate în străinătate – măsuri împotriva „irosirii inteligenței”** Lucrătorii calificați care au ocupat locuri de muncă sub nivelul lor de calificare se confruntă adesea cu dificultăți la reintegrarea pe piața muncii din țara de origine după întoarcere. Potențialul lor este irosit atât în țara gazdă, cât și în țara de origine. Prin urmare, o atenție specială ar trebui acordată fenomenului de nerecunoaștere a calificării atât la nivelul statelor membre, cât și la nivelul UE.
- **Îmbunătățirea cooperării între inițiativele publice și private, precum și ONG-uri, cu explorarea sinergiilor necesare** Datorită gradului limitat de încredere în politicieni observat în regiune, orice inițiative de politică adresate repatriaților ar trebui să implice ONG-urile sau entitățile din sectorul privat, nu doar guvernele.
- **Îmbunătățirea colectării datelor privind fluxul de lucrători mobili emigranți și migrația inversă pentru a oferi o imagine mai clară asupra amplitudinii mobilității** Statele membre ale UE ar trebui să ia măsuri pentru a îmbunătăți statisticile oficiale privind fluxul de emigranți și migrația inversă, eventual prin crearea de stimulente pentru lucrătorii mobili în vederea declarării oficiale a statutului lor de emigrant. În ceea ce privește mai ales migrația inversă, ar fi util dacă s-ar putea adopta o definiție comună a „migrației inverse” pe întreg teritoriul UE, în vederea facilitării comparațiilor.

Informații suplimentare

Raportul privind *Labour mobility within the EU: The impact of return migration (Mobilitatea forței de muncă în cadrul UE: impactul migrației inverse)* este disponibil la adresa: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1243.htm>

Pentru mai multe informații, vă rugăm să o contactați pe doamna Klára Fóti, director de cercetare, klara.foti@eurofound.europa.eu